

ПРИРОДНА СТРУКТУРОВАНА ГРА ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЯК СКЛАДОВА СЕНСОРНО ЗБАГАЧЕНОГО СЕРЕДОВИЩА

Наприкінці ХХ ст. та початку ХХІ ст. негативні зміни в поведінці дітей раннього віку на свіжому повітрі повільно наростали, а це вже є зрушенням в одному поколінні. Відтепер ми знаходимося на переломному етапі, і саме майбутні педагоги відіграють ключову роль, розуміючи наслідки скорочення гри для малюків на свіжому повітрі й передаючи свій досвід дорослішання в природі, якщо досвід був позитивний.

У лютому 2013 року до тексту Декларації про права дитини було внесено доповнення та коментарі до статті 31, в якій право на гру визнається життєво важливим для дитини, поряд із базовими потребами в харчуванні, здоров'ї, захисті та навчанні. У тексті коментаря гра розглядається максимально широко - як спонтанна вільна дитяча діяльність, що приносить позитивні емоції і впевненість в собі. Назвемо ключові положення для визначення гри. Гра - це добровільна, вільна дитяча діяльність, що передбачає єдність думки і дії, комунікації та самовираження (експресії). Гра приносить позитивні емоції, переживання своїх досягнень і впевненість у собі. Гра інтуїтивна і спонтанна, вона не може бути запрограмована і керована ззовні, автоматизована [1, с. 25].

О.О.Смирноюю та І.О. Рябковою [2, с. 18] проведено дослідження, результати якого засвідчили, що низький рівень гри спостерігався в 60% дітей, і зводився до одноманітних дій з іграшками. Для високого рівня (зафіксовано в 5% дошкільників) було характерно розгортання рольових взаємин і створення ігрового простору.

Природна гра дитини раннього віку – це неструктурована гра на відкритому повітрі, вона життєво важлива для здорового дитинства. Для дітей гра – це латентне навчання, тому що немає кращого місця для навчання дітей, ніж на вулиці, і немає кращого ігрового ресурсу, ніж природа, яка є частиною сенсорно збагаченого середовища.

Гра починається з потреби, що має знайти свій вираз у мотиві. Самостійний пошук ігрової теми у збагаченому сенсорному середовищі приводить до того, що дитина усвідомлює свій досвід, свою справжню потребу і надає їй рольової форми. Сучасними науковцями доведено, що ігрова діяльність виникає не спонтанно, а передається тим людям, які вже володіють нею, тобто «уміють грати». Не можна керувати дитячою грою, але розвинути в дитині ігрові здібності – це надзавдання для вихователя. Коротко це можна сформулювати так: вихователь має грати разом із дітьми впродовж усього передшкільного періоду, формувати ігрові вміння, одночасно орієнтуючись на дитину, тобто як на здійснення ігрової дії, так і на пояснення для розуміння партнерами - дорослими або однолітками. На мою думку, педагог має постійно збагачувати свій ігровий досвід, який розуміється як сукупність практично засвоєних у коледжі, вищі, під час методичних тренінгів ігрових ситуацій, умінь у розвитку сюжетних ліній, у збагаченні змісту дитячих ігор.

За підрахунками експертів, за останні 20 років діти втратили понад 12 годин вільного часу щотижня.

Отже, заорганізованість, плановість і контроль дитячої гри з боку вихователя є неприпустимими явищами, які заважають дошкільникам дійсно розгорнути сюжетну гру. Нестача вільної гри має наслідки: дефіцит гри підриває основи розвитку дитини - про що заявляють лікарі на підставі результатів наукових досліджень, які показали, що найкращий інструмент розвитку дитини - це вільна гра, а не розписаний за хвилинами день, що складається з розвивальних занять і гуртків. На їх думку, у процесі гри вивільнюються речовини, які відповідають за зв'язки в мозку. Катехоламіни, ендогенні опіати та інші пептиди стимулюють розвиток нейронних мереж. Причому нейронні зв'язки виникають не в

результаті розвивальних заходів, а у вільній грі. Нейробіологи наполягають, щоб максимально стабілізувати величезний потенціал розвитку мозку і розкрити таланти, закладені в дітях, дорослі зобов'язані забезпечити їм можливість грати якомога довше.

Природна неструктурована гра в сенсорно збагаченому середовищі – це вільна самостійна ініційована дитиною гра (за незначним виключенням – дорослим), у якій надається можливість брати участь в ігрових заходах на відкритому повітрі, де природні неструктуровані елементи різного розміру, фактури, стану (колоди, каміння, пісок, вода тощо) відрізняються від звичайного ігрового обладнання та надають можливість задіяти всі канали сприйняття, використовуючи природні неструктуровані особливості матеріалів.

Цікавим матеріалом в сенсорно збагаченому середовищі є об'єкти, відомі як «незакріплені деталі». Незакріплені деталі – це матеріали, які можна переміщати, переносити, комбінувати, вирівнювати й навіть розбирати або з'єднувати різними способами. Ці гнучкі предмети можна використовувати для чого завгодно, і тому вони створюють дуже багате ігрове середовище для малят.

Природні неструктуровані гри – це будь-яке заняття, яке змушує дітей активно мислити на свіжому повітрі, з прикінцевою метою розвитку навичок і вміння грати без необхідності батьківського або дорослого контролю. Це може бути в будь-якій обстановці, якщо вона на вулиці. Така гра підтримує дітей наодинці з їхніми власними пристроями, в той час як вихователі спостерігають на відстані. Однак дорослі також можуть брати активну участь в іграх на природі за допомогою дитячих ігор.

Дозвіл дітям раннього віку бавитися в природі значно покращує всі аспекти розвитку дитини – фізичний, когнітивний, соціальний та емоційний. Об'єктивна неможливість між групою взаємодії дітей на вулиці призводить до того, що трансляція культурних цінностей, ігрових умінь і навичок утруднена. Адже в грі завжди є уявна ситуація і реальна. Той, хто грає, завжди пам'ятає про це, утримує межу між «невсправді» і «по правді». Саме тому в грі у найдраматичніші моменти можна бачити щасливі обличчя дітей. Л.С.Виготський писав про це так: «У грі дитина плаче як пацієнт, і радіє як той, хто грає» [3]. На думку Й. Хейзинга, навіть мала дитина знає, що грає лише «начебто» справді, але що все «не насправді». Не будучи «повсякденним» життям, гра лежить за межами процесу безпосереднього задоволення потреб і пристрастей, перериває цей процес. Вона входить у нього як тимчасова дія, яка протікає всередині себе самої і відбувається заради задоволення, принесеного самим вчиненням дії [4]. Із-поміж прийомів розширення і збагачення дитиною простору М.В.Осоріна називає: інформаційне поле, в якому дитина веде пошук нових подій; використання здатності дитини змінювати масштаб бачення; реальна предметна ситуація осмислюється символічно і на її базі створюється новий, фантазійний простір подій: матрац - ринг, калюжа - море, тріщина - каньйон; можливість зрушити пошук новизни з об'єкта на себе: дитина прагне поставити собі різноманітні завдання, які ускладнюються у взаємодії з добре відомим об'єктом [5, с. 216].

Гра на відкритому повітрі підвищує стійкість, упевненість у собі, ініціативність, креативність тощо. Це заохочує радість руху, живить уяву, дитяче експериментування, зміцнює дружбу, соціальні зв'язки, регулює поведінку.

Участь у природних неструктурованих іграх в дитинстві має багато переваг, які також знаходять відгук у дорослому житті. Такі результати від гри на природі охоплюють досягнення, інновації, творчість, розвиток позитивних відносин, розвиток навичок, самосвідомість, безпосередньо пов'язані з плануванням навичок працевлаштування, організацією, прийняттям рішень, вирішенням проблем, спілкуванням і роботою з іншими. Зв'язок між цими навичками і навичками, які будуть сприяти успіху в подальшому житті, очевидна. І навпаки, діти раннього віку, яких не підтримують, не заохочують, не надихають і не надають їм можливість розвинути внутрішню любов до ігор на свіжому повітрі, все більше відриваються від природи на шкоду собі.

Зростання малорухливої рекреаційної поведінки дітей раннього віку зростає майже в епідемічних масштабах. Це покоління дітей, цифрове покоління, ніколи не знало життя без

комп'ютера або інтернету. Сучасні діти раннього віку мало спілкуються, мало грають і гуляють у природі, їх складно чимось здивувати, проте у них є найсучасніші девайси, завантажено в телефони ігри і відео. Пристрасть до технологій також призводить до того, що діти втрачають зв'язок один із одним і з довкіллям. Особливістю ігор сучасних дітей є переважне відображення життя вигаданих героїв, найчастіше, комп'ютерних, телевізійних, мультиплікаційних тощо. Науковці, які досліджують проблеми дитячої гри, визнають той факт, що дошкільники краще знають віртуальний, а не реальний світ. За даними ЮНЕСКО, 93% дітей дошкільного віку дивляться телевизор до 28 годин щотижня, ця цифра в 8 разів перевищує гранично допустимі норми. Як показують дослідження О.О. Смирнкової [6, с. 28], у кімнаті сучасної дитини, яка мешкає в місті, у середньому налічується близько 400 іграшок, з яких тільки 6% реально використовуються в грі. Чим більше високотехнологічним є наше життя, тим більше природи нам потрібно.

На жаль, для дітей раннього віку, можливість ризикованих ігор, зменшується в порівнянні з попередніми поколіннями. Однією з переваг залучення дітей до ризикованих ігор є так звані «уроки для життя», які вони несвідомо засвоюють, практикуючи власні ризики. Численні дослідження показують, що завдяки фізичній активності й ризику в грі діти демонструють поліпшені моторні та просторові навички, а також оцінку ризику навчання і способи подолання ситуацій ризику. Зменшення ризикованої гри може потенційно означати збільшення проблем з психічним і психологічним здоров'ям у маленьких дітей, таких як неспокій, страх, депресія і самотність.

Список використаних джерел

1. Смирнова Е.О. Современная детская субкультура // Консультативная психология и психотерапия. 2015. № 4 (88). С. 25–35.
2. Смирнова Е.О., Рябкова И.А. Психологические особенности игровой деятельности современных дошкольников // Вопросы психологии. 2013. № 2. С. 15–24.
3. Выготский Л.С. Развитие личности и мировоззрение ребенка // Психология личности : В 2-х т. – Т. 2. – Самара, 1999. – С. 160–165.
4. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня: пер. с нидерл. — М. : Изд. группа «Прогресс», «Прогресс-Академия», 1992. С.15-29.
5. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых / М.В.Осорина. Изд. 3-е. — СПб. : Речь, 2004. 276 с.
6. Смирнова Е.О. Современная детская субкультура // Консультативная психология и психотерапия. 2015. № 4 (88). С. 25–35.

УДК 373.2.016:81-028.31(043.2)

Попович Н.Ф.,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій
Мукачівського державного університету
Дешко І.В.,
здобувач вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта»,
ОС бакалавр
Мукачівський державний університет

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Робота з розвитку мовлення дітей дошкільного віку має важливе значення у дошкільних навчальних закладах. Різноманітним проблемам мовленнєвого розвитку дошкільників присвячено ряд публікацій [1; 2; 3; 4; 5]. Актуальність дослідження засобів розвитку мовлення дітей дошкільного віку обумовлена специфічністю вікових можливостей дошкільників.

У сучасній методиці виокремлюють такі засоби розвитку мовлення дітей дошкільного віку: навчання рідної мови та мовлення на заняттях; організація спілкування дітей у різних видах діяльності (ігровій, побутовій, трудовій); сприймання різних видів зображувального



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>